

שיעור ב"גיאוגרפיה ופיתוח הסביבה" לחט"ע בנושא: תמורות באוכלוסייה ובחברה של המזרח התיכון

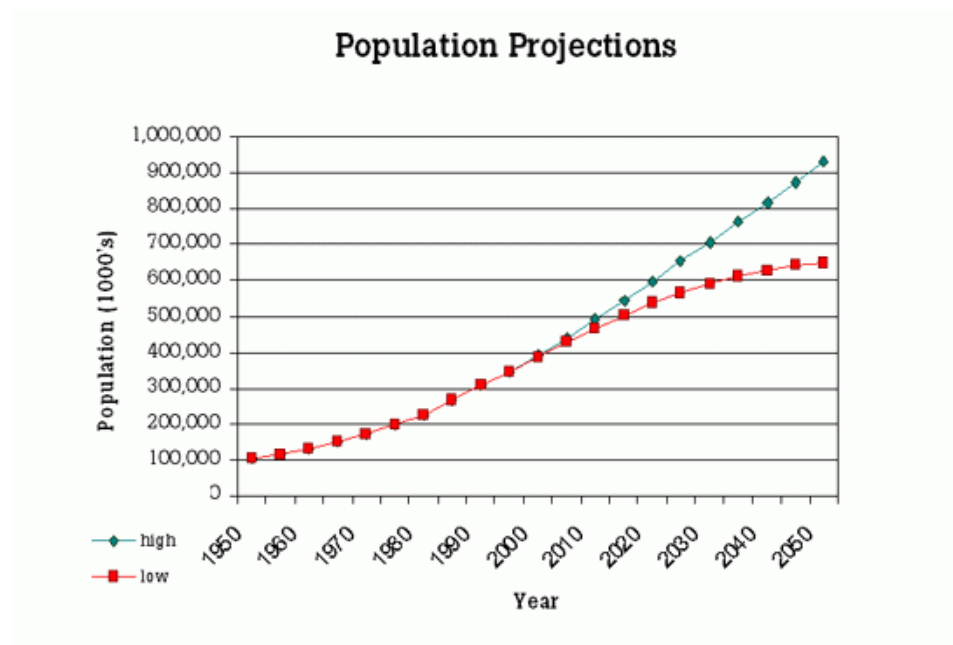
חניתה ברעם
בית החינוך המשותף
"שער הנגב"

הדמוגרפיה של המזרח התיכון

במאתיים השנים האחרונות גדלה אוכלוסיית

המזרח התיכון בקצב עצום:

1800 - 32.1 מיליוני נפש ← 2006 - 387.7 מיליוני נפש

שינויים בגודל אוכלוסיית המזרח התיכון מאז 1800 (במיליוני נפש)

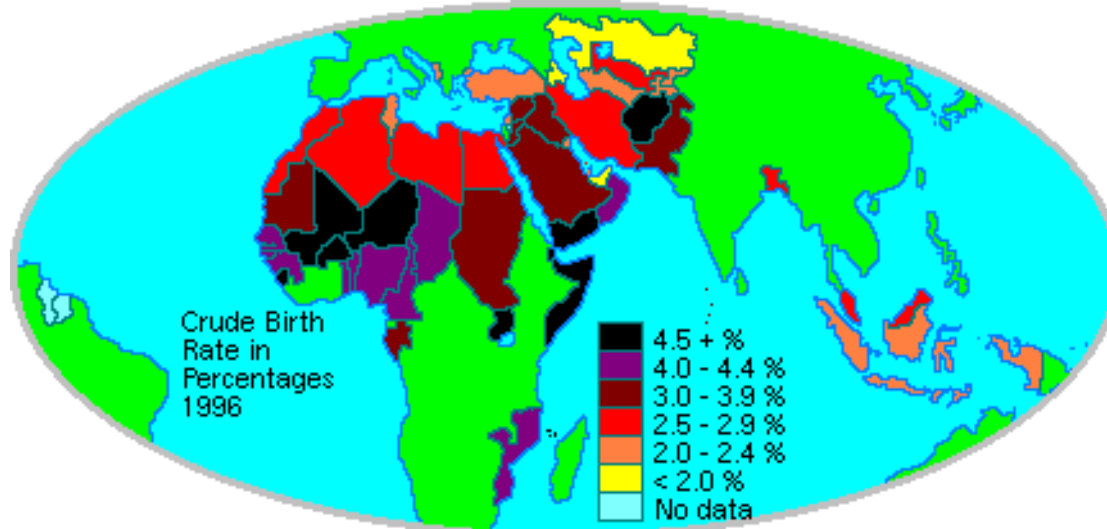
שנה \ ארץ	1800	1900	1950	1981	2006	תחזית 2025	תחזית 2050
מצרים	3.5	10.0	20.0	44.0	75.4	101	126
תורכיה	9.54	14.0	21.0	47.0	73.7	86	90
איראן	6.0	10.0	34.0	40.0	70.3	89	102
עיראק	1.0	2.2	5.2	14.0	29.6	44.7	64
סוריה	1.5	2.2	3.2	9.1	19.5	28.0	36
לבנון	0.2	0.5	1.5	2.6	3.9	4.6	5.0
פלשתינים	0.1	0.2	0.7	1.2	3.9	7.1	11.2
ירדן	0.2	0.3	0.5	2.0	5.6	8.0	10.0
ישראל	0.2	0.5	1.5	4.0	7.2	9.3	11.0
סעודיה	5.0	6.0	9.0	10.5	24.1	35.6	47.0
איחוד הנסיכויות	0.2	0.2	0.5	1.0	9.1	13.2	17.4
תימן	2.5	3.0	4.2	7.3	21.6	39.0	68
עומן	0.2	0.4	0.6	0.9	2.6	3.1	4.0
סודן	2.0	5.0	9.1	19.0	41.2	61.3	84.0
סה"כ אוכלוסיית המזרח התיכון	32.1	54.2	111.7	202.6	387.7	529.9	604.6
צפון אפריקה*	6.0	10.0	22.2	48.6	81.4	103.0	119
סה"כ אוכלוסיית המזרח התיכון וצפון אפריקה	38.1	64.2	133.9	251.2	469.1	632.9	723.6
סה"כ ערביי המרחב	22	46.2	87.2	160.7	318	449	580

הגורמים לגידול האוכלוסייה במזרח התיכון

- ריבוי טבעי – ההפרש בין שיעור הילודה לבין שיעור התמותה (באחוזים).

– שיעור ילודה – מספר הנולדים בשנה לכל אלף תושבים.
– שיעור תמותה – מספר הנפטרים בשנה לכל אלף תושבים.

- הגירה – מעבר אוכלוסייה אל האזור וממנו

שיעורי ילודה
(באחוזים) בעולם
המוסלמי 1996

בהשוואה למדינות אחרות

הארץ	שיעור הילודה (מספר נולדים לאלף תושבים)	שיעור התמותה (מספר מתים לאלף תושבים)	ריבוי טבעי (שיעור הילודה פחות שיעור התמותה באחוזים)
מצרים	27	6	2.1
תורכיה	19	6	1.3
איראן	18	6	1.2
עיראק	36	10	2.6
סוריה	29	4	2.5
לבנון	19	5	1.5
פלשתינים	37	4	3.3
ירדן	29	5	2.4
ישראל	21	5	1.5
סעודיה	30	3	2.7
תימן	41	9	3.2
קפריסין	11	7	0.4
סודן	37	10	2.7
מרוקו	21	6	1.6
תוניסיה	17	6	1.1
אלג'יריה	21	4	1.7
מלזיה	20	4	1.6
אינדונזיה	20	6	1.4
צרפת	13	9	0.4

הגורמים לריבוי הטבעי הגבוה במזרח התיכון

• שיעור הילודה גבוה:

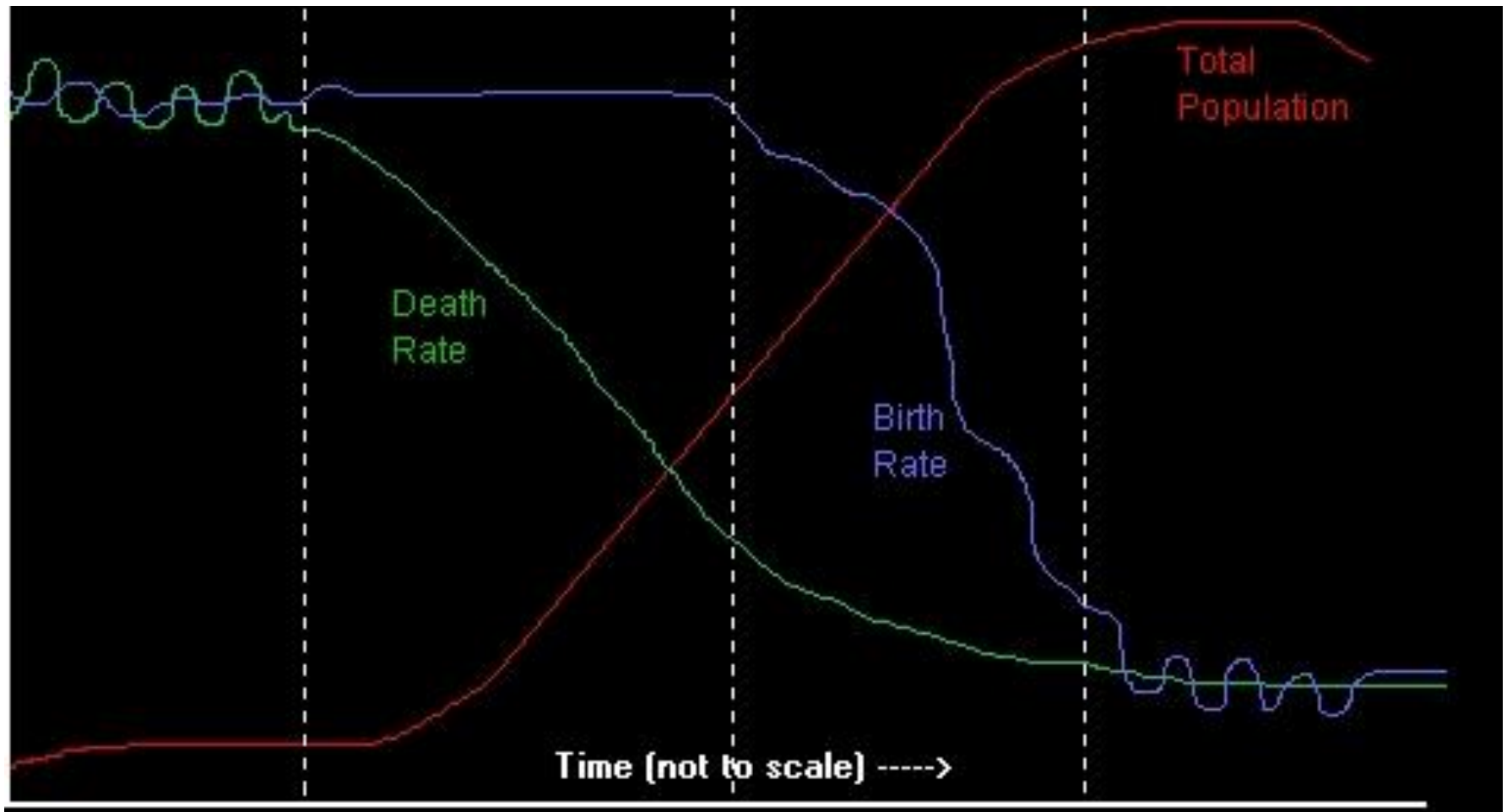
- ❖ רמת ההשכלה
- ❖ הדת והמסורת
- ❖ מעמד האישה
- ❖ חוסר מודעות וידע לתכנון משפחה
- ❖ תפקיד הילדים במשפחה
- ❖ דאגה לדור ההמשך

• ירידה בשיעורי התמותה:

- ❖ עליה ברמת הרפואה
- ❖ עליה ברמת התברואה

מודל התמורה הדמוגרפית במזרח התיכון

ה'מומנטום הדמוגרפי' במזרח התיכון

המשך הריבוי הטבעי הגבוה גם כשמספר הילודים
לאישה ירד מאד.

משך זמן הכפלת האוכלוסייה במזרח התיכון (1800-2025)

משך הזמן להכפלת האוכלוסייה (בשנים)	גידול האוכלוסייה (במיליוני נפש)	תקופה
100 •	מ- 32 עד 54 •	1800-1900 •
50 •	מ- 54 עד 111 •	1900-1950 •
30 •	מ- 111 עד 203 •	1950-1980 •
37 •	203-530 •	1981-2025 •

ההשלכות של גידול האוכלוסייה המהיר

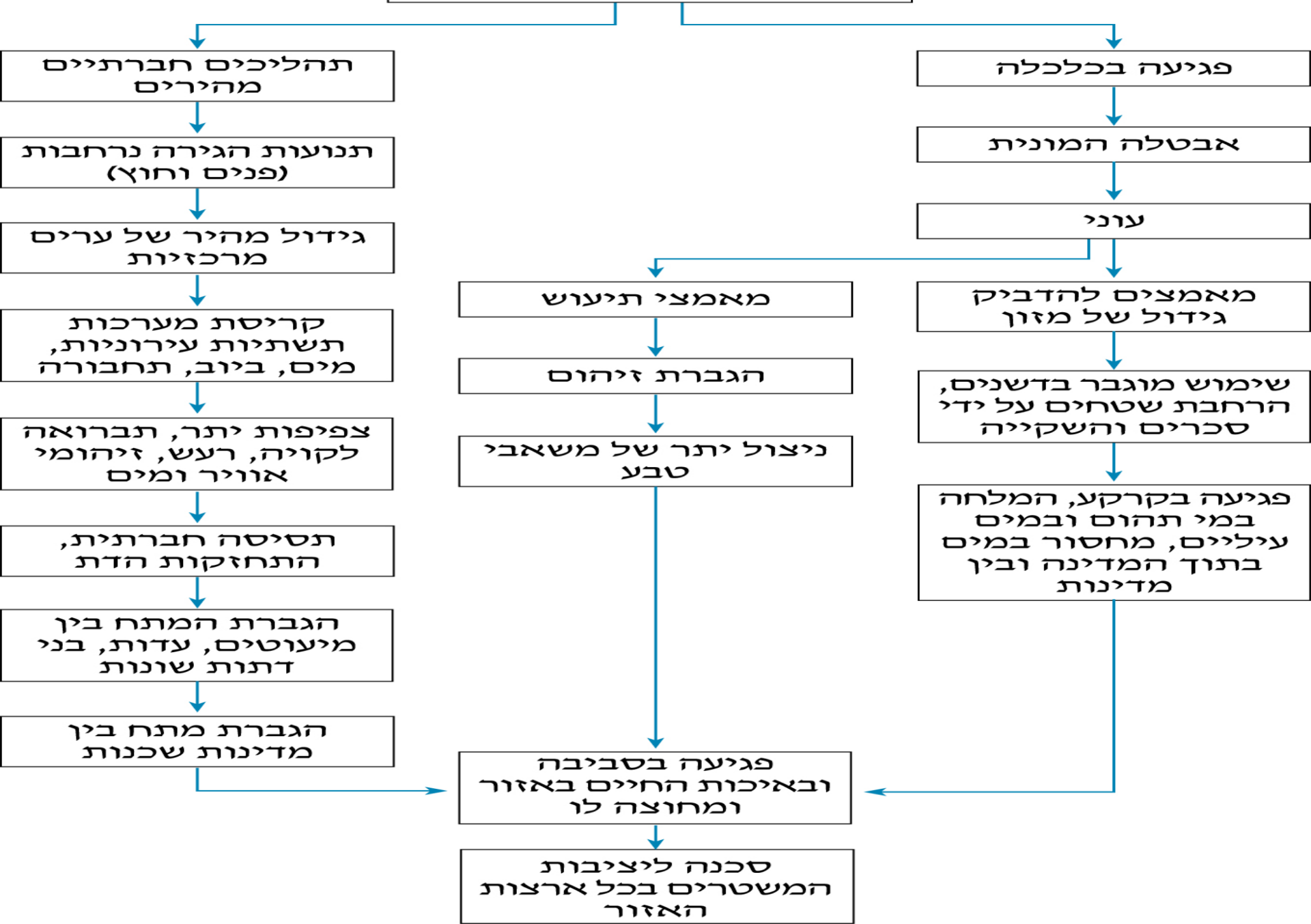
- צמצום השטח החקלאי לאדם ← עוני רב והגירה לערים
- מחסור הולך וגובר במים בכלל ובמי שתייה בפרט.
- צורך הולך וגובר ביבוא מזון מבחוץ ← יצירת תלות
- קריסת מערכות תשתית עירוניות
- "ברירת מוחות"

**הידרדרות חמורה באיכות החיים
תסיסה חברתית, התחזקות הדת
אי שקט וחוסר יציבות השלטון**

גידול האוכלוסייה המהיר במזרח
התיכון והשלכותיו השונות

התפוצצות אוכלוסיה

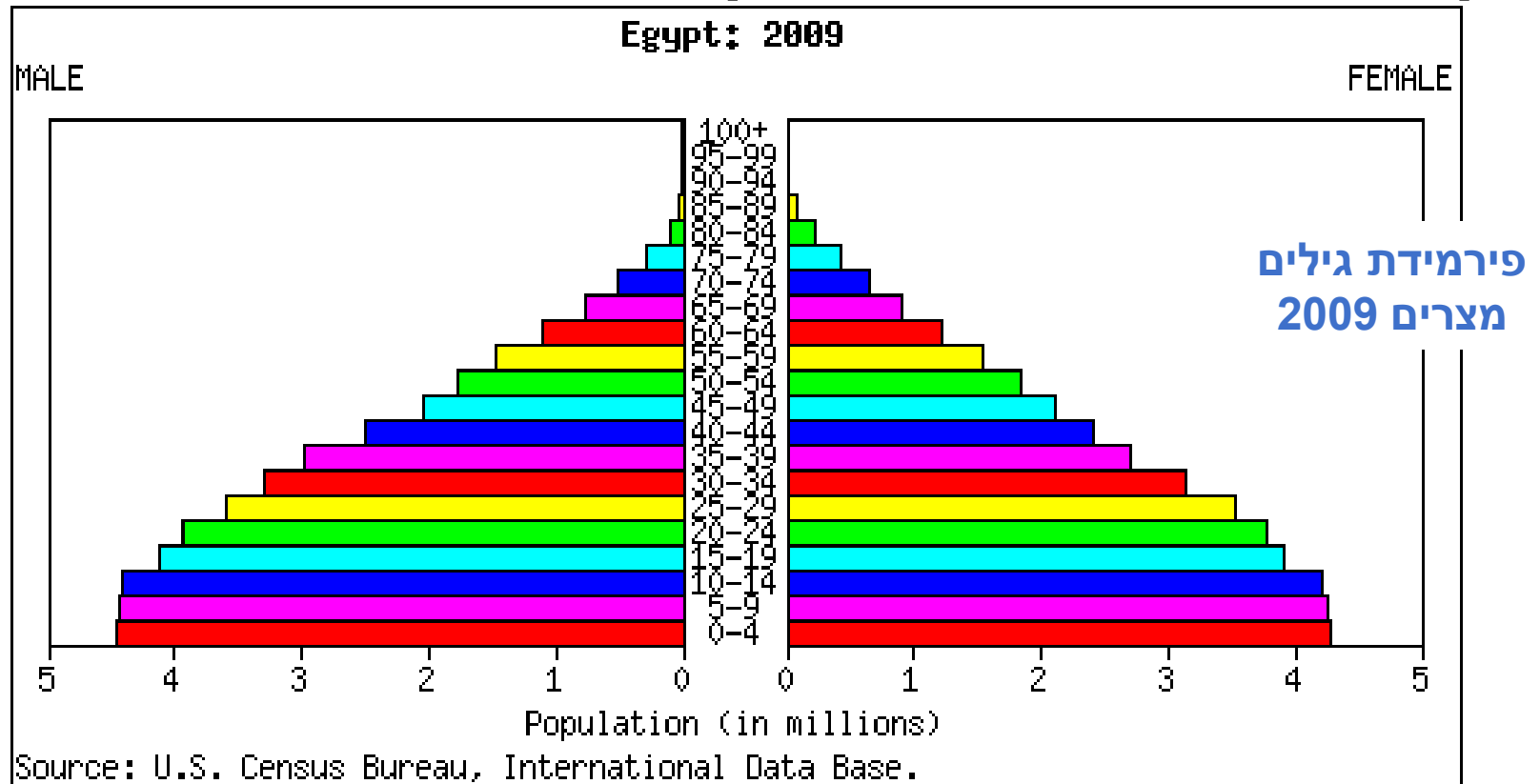
עפ"י רוברט מלתוס (1766-1834):

המצב שבו הגידול המהיר של האוכלוסייה הוא
מעבר ליכולת המדינה לספק לה מזון ושירותים,
מצב שבו שיעורי הצמיחה הכלכליים אינם
מצליחים להדביק את שיעורי הריבוי הטבעי.

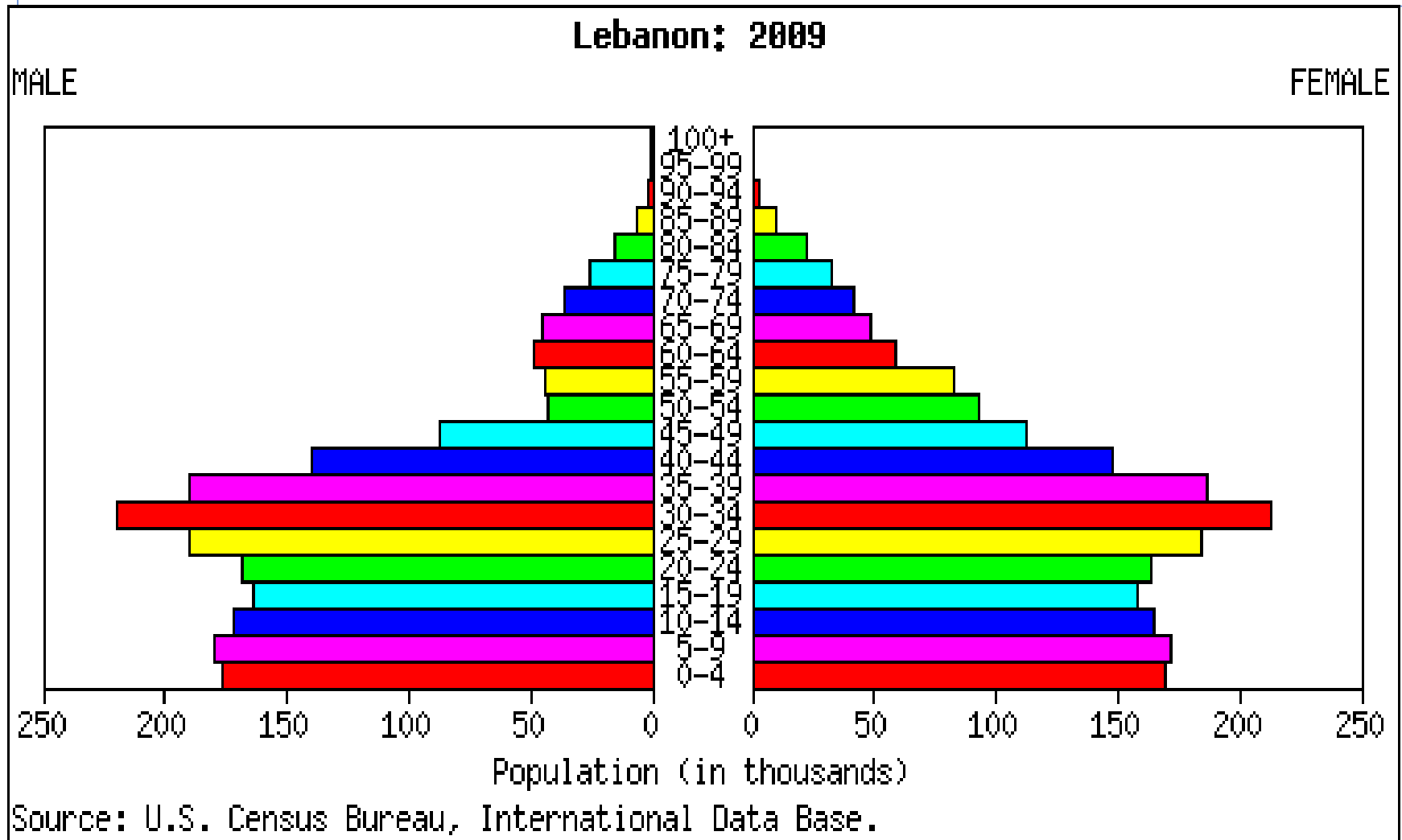

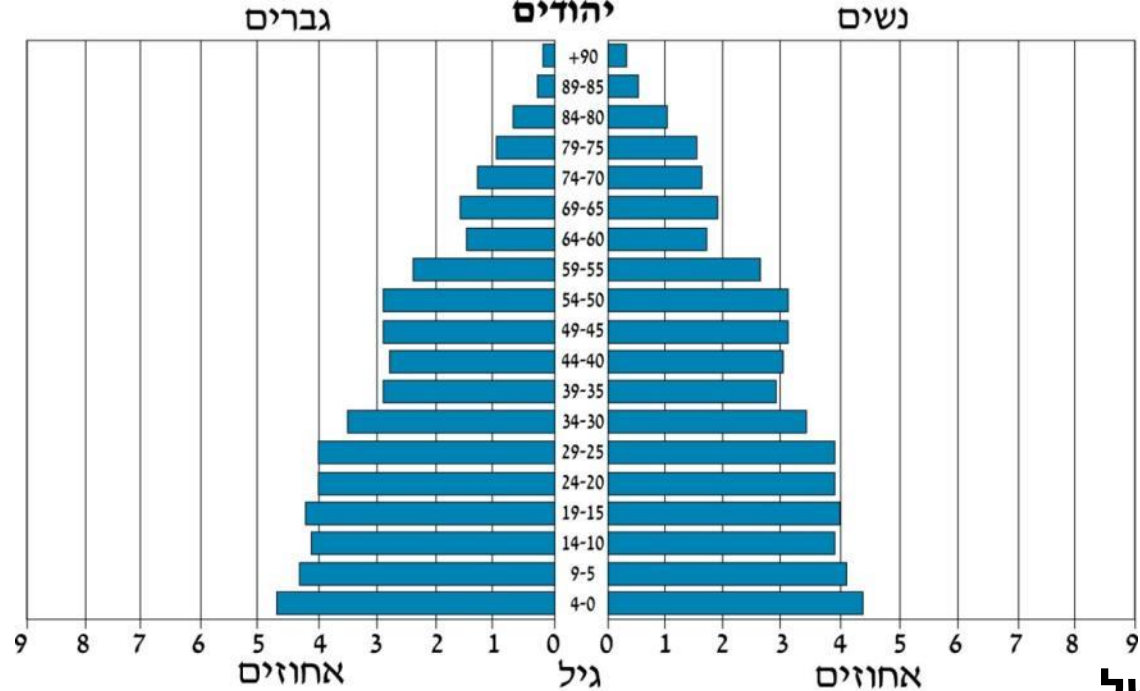
פירמידת גילים

דיאגרמת עמודות אופקיות המתארות את הרכב האוכלוסייה לפי קבוצות גיל, תוך חלוקתם עפ"י מינם. ניתן ללמוד מהפירמידה על היחס בין קבוצות תפקודיות: קבוצת המפרנסים לעומת קבוצת התלויים.

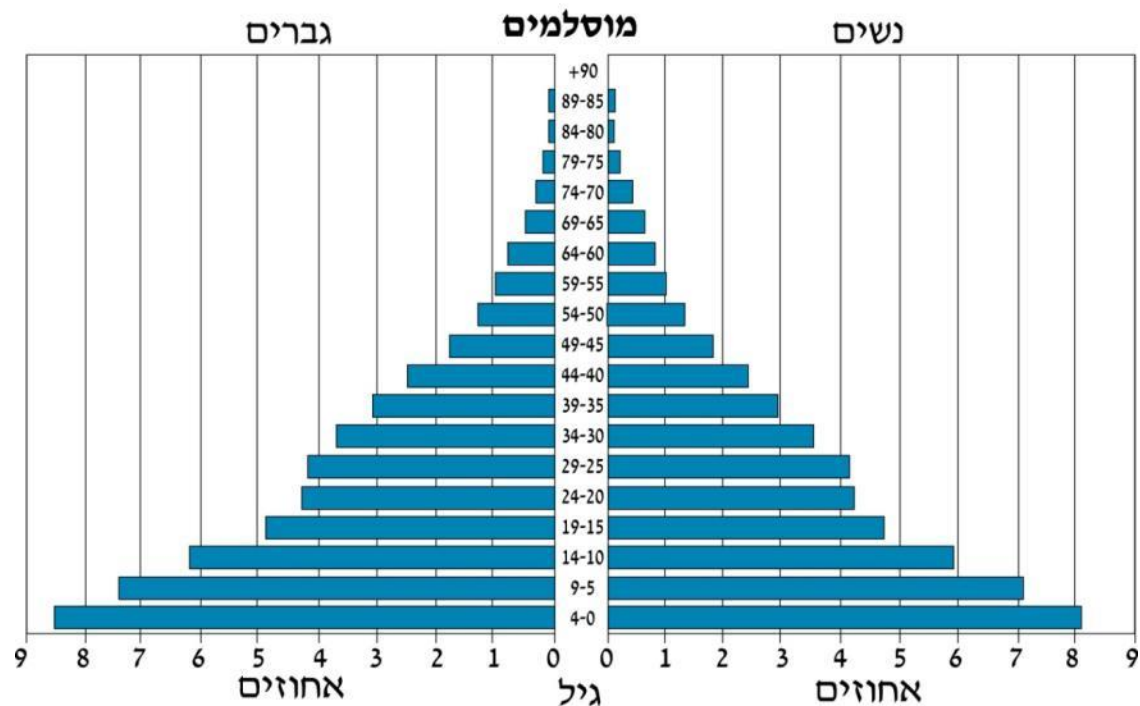

פירמידת גילים – לבנון 2009

**פירמידת הגילים של
מוסלמים ויהודים
בישראל ב- 2006**

מדיניות הגבלת הילודה

- **במצרים – המדיניות אינה עקבית אך כוללת מסע פרסום נרחב וכן הקמת אלפי מרכזים לתכנון משפחה.**
- **בממלכת ירדן ובארצות המגרב – אכיפת חינוך וכן פרסומת והסברים באמצעי התקשורת.**

מקורות

• סופר ארנון וגרוס-לן דלית גיאוגרפיה של המזרח התיכון - תמורות על סף מאה ה-21, עם עובד: תל אביב, 2008

• שרטטי המפות: אלכס רויטברג, שושי מנספלד, אביגדור אורגד, נגה יוסלביץ בתוך: גיאוגרפיה של המזרח התיכון - תמורות על סף מאה ה-21, ארנון סופר, דלית גרוס-לן

• פירמידת גילים:

<http://www.census.gov/ipc/www/idb/pyramids.html>

• אתר אינטרנט מלווה קורס: גיאוגרפיה של אזור המזה"ת, ד"ר ארנון מדזיני

<http://web.macam.ac.il/~arnon/Int-ME/Population/ME-pop.htm>